

Ceea ce iarăși nu prinde Titus Muntean în acest film este magia pe care o creează comicul trist al nuvelei lui Groșan; inteligența scriitorului de a creiona inefabile, ezitări, accente subtile, eboșe nostalgice din stereotipii și lirisme conjuncturale, *mixing memory and desire*, îi scapă printre degete.

arte

Caravana cinematografică a lui Ioan Groșan este una dintre cele mai frumoase nuvele pe care le-am citit comparabilă cu cele *Nouă povestiri* ale lui J.D. Salinger sau cu *Ridicolele iubiri* ale lui Milan Kundera sau cu cele mai reușite povestiri ale lui Bohumil Hrabal.

Nu o dată m-am gândit că dacă cineva ar dori să facă un film pornind de la această nuvelă are acolo scenariul, nu trebuie să schimbe mai nimic, doar să decupeze simplu scenele. *Caravana* lui Groșan este filmică, personajele și situațiile sunt atât de bine reliefate dramatic, că acest relief devine 3D de la primul schimb de replici. Există în felul în care prozatorul construiește personajele un spirit de finețe care devine joc al nuanței, insesizabilă uneori ca și tristețea pluvială și anemia locului unde nu se întâmplă nimic și unde poposesc cu *Caravana* ca o arcă salvatoare activității de la centru, tovarășul Tavi și tovarășul Anton. Flerul scriitorului desprinde aceste personaje de funcția lor, le transportă dincolo de orice acoperire ideologică la care invită cuvântul „activist”. Tovarășul Anton este un nostalgic cu o amintire care revine obsedant, legătura sa primejdioasă și incomprehensibilă cu fiica grofului, o fată a cărei tristețe maladivă și apropiere tulburătoare a rămas adânc imprimpată în memoria lui, iar tovarășul Tavi este un timid care încearcă să pompeze ceva adrenalină în sângele câtorva săteni speriați, dar nu dincolo de limitele unei viclenii ancestrale a lui „ce e val ca valul trece”, și care amestecă lozincile bâlbâit în fața învățătoarei satului. Niciunul dintre acești doi activiști nu are ceva malefic, niciunul dintre săteni, de altfel, nu are o miză politică reală, o ostilitate manifestă, așa cum nu există nici entuziasmul forjat manufacturier din filmul de propagandă. Majoritatea personajelor lui Groșan trăiesc într-un limb, într-un loc uitat de lume, peste ele istoria trece indiferent, fără amintiri, peste poticnișurile patriotarde ale învățătorului, Domnul Benea. *Caravana cinematografică* era un mijloc de propagandă popular în anii '50, prin care filme sovietice și ulterior și cele câteva filme românești, gen *Răsună valea* (1950) al lui Paul Călinescu, erau difuzate „maselor largi populare” de la sate. Tema anticomunistă există aluziv și în povestirea lui Groșan, însă prozatorul privește parcă în altă parte, la o lume ale cărei dimensiuni mărunte face ca orice ideologie să cadă în derizoriu, unde curgerea anotimpurilor și curgerea caravanelor și comisiilor de la centru urmează același flux și reflux al neantului, iar ivirea unui Făt-Frumos cum este activistul de la centru călare pe mașina de iluzii nu salvează de la adormire nici prințesa deghizată

în învățătoare și nici satul ațipit. Titus Muntean citește nuvela lui Groșan și nu înțelege nimic din ea, binele și răul nu stau față în față, nu avem antiteze, nici conflicte de clasă. Nu-i nimic, regizorul le inventează, precum antiteza între comuniștii răi, Tavi (Doru Boguță) și Anton (Alexandru Georgescu), și patriotul deghizat, Popu (Ovidiu Ghiniță), care stinge lumina în sat ca activiștii să nu mai poată difuza filmul. În orice comunist se ascunde o fiară provizoriu reprimată, timidul Tavi cunoaște o metamorfoză în doi timpi și trei mișcări când întâmpină o rezistență minimală a fetei, Corina (Iulia Lumânare). Și ca totul să fie cât mai credibil, chipul său dobândește contururile aspre ale unui viitor torționar, iar parpalacul de piele pe care-l purtau cu succes legionarii din filmele lui Sergiu Nicolaescu în frunte cu Paraipan jucat magistral de Gheorghe Dinică este menit să accentueze latura gangsterească a celor doi acoliți. În acest sens, pe linia antitezei, Popu poartă o veche manta soldățească. Înainte de a pleca, tovarășul Tavi nu ratează să-i mai facă o ultimă vizită Corinei și s-o violeze. Timidul îndrăgostit a devenit peste noapte lombrosianul exponent al comunismului care practică raptul în toate modurile cu puțință. Cu concursul lui Anton, tovarășul Tavi inițiază o anchetă în toată regula și află un mic secret de alcov cu care-l șantajează inutil pe primarul Tanasie (Mircea Diaconu) punându-l să semneze un proces verbal autoincriminatoriu. Nimic din toate acestea nu se află în nuvelă, iar adaosul lor îi denaturează sensul, o mistifică și o reciclează doctrinar. Povestitorul el nu scria o nuvelă cu (anti)teză precum *Desfășurarea* lui Marin Preda, miza sa este literară și nu politică. Dovadă că singura anchetă din nuvelă este una de o ironie tandră aproape, milițianul satului, Gică Atanasiu (Cristian Szekeres) silindu-l pe Darcleu (Mihai Motoiu), țiganul satului, după tot canonul unei anchete la Securitate, să-i spună un basm. Milițianul ascultă răpit această Sheherezadă locală, al cărei gust pentru muzica venită pe calea undelor îl amintește porecla sa. Episodul nu lipsește din film, dar capitalul său de sensibilitate melancolică și nuanță ironică este ratat. Țiganul îi spune milițianului un basm atipic, un basm trist și fără sens ca și viața acestor personaje, la fel ca și povestea de dragoste dintre Tavi și Corina care se sfârșește înainte de a începe. Ceea ce iarăși nu prinde Titus Muntean în acest film este magia pe care o creează comicul trist al nuvelei lui Groșan; inteligența scriitorului de a creiona inefabile, ezitări, accente subtile, eboșe nostalgice din stereotipii și lirisme conjuncturale, *mixing memory and desire*, îi scapă printre degete. În loc de aceasta, regizorul face din nuvelă un film tezigist,

■ cronica filmului de angelo mitchievici

O caravană, două caravane...

Caravana cinematografică (2010)

Regia: Titus Muntean. Cu: Mircea Diaconu. Genul filmului: Dramă. Durata: 100 minute. Premiera în România: 25.05.2010. Produs de: Libra Film. Distribuit în România de: Transilvania Film.

mediocru, unde fiecare personaj se încadrează la stânga sau la dreapta, bun sau rău. Realizez cu filmul lui Titus Muntean că în mod ironic ceea ce nu a reușit să defecteze prin cenzură și alte obstrucțiuni regimul comunist în privința unor prozatori intratabili, reușește în contextul unei depline libertăți un regizor mediocru întorcând mânușa ideologiei pe dos, transformând în alb și negru un tablou social complex. Un alt fapt care face ca filmul să pară sărac ține de jocul total neperformant al actorilor, poate cu excepția lui Pișta (Eduard Cârlan), mai ales în scena în care se declanșează scena de epilepsie, un singur grosplan excelent al unei figuri desfigurate de criză și în același timp gătuite de emoția pe care i-o lasă vizionarea primului și probabil ultimului film din viața lui. Pe alocuri, se remarcă prin prestația actricească Popu (Ovidiu Ghiniță) și Tanasie (Mircea Diaconu). Sentimentul de artificial, de însăilat, te urmărește pe tot parcursul filmului: Domnul Benea (Nicolae Urs) este artificial într-un mod artificial așa cum Tavi este timid într-un mod care insinuează devenirea sa ulterioară, un reprimat, un frustrat, iar scena în care încearcă să se masturbeze în sala de proiecție,

pe întuneric, urmărind dezvelirea neintenționată a piciorului domnișoarei Corina este de un grotesc trist și stupid îndepărtându-se complet de personajul din nuvelă care-și păstrează cumva inocența chiar și învins. În nuvela lui Groșan viața bate ideologia, dar nu contrapunându-i un contradiscurs similar, o teorie a libertății sau a rezistenței, ci gestul uman, nu prin sentințe, ci prin ironie. Domnul Benea se află prizonierul unui tip de discurs encomiastic-patriotard bricolat din clișee osificate la fel de moarte ca limba moartă a ideologiei. Darcleu își manifestă nedumerirea cu privire la proprietatea colectivă, dubitativele sale reflectă din plin incapacitatea propagandei de a fixa spiritul și sensibilitatea într-o convenție, de a-și subordona integral viața. Formele contestatare nu sunt programatice, fac parte dintr-o rezistență organică a viului în fața artificului omogenizator și mortificant. Ceea ce este aici neînsemnat, aceste vieți risipite, destine mărunte nu se lasă apropiate, jocul de cărți își reia cursul asemeni respirației arhaice a transumanței. Alte „caravane” se anunță, jocul continuă etern la acea margine de lume, și doar pe nesimțite jucătorii se schimbă. ■